1137 (2021-2022) – Nr. 2
ingediend op 8 november 2022 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Johan Deckmyn en Joris Nachtergaele

over het voorstel van resolutie

van Joris Nachtergaele, Orry Van de Wauwer, Bart Tommelein,
Karl Vanlouwe, Karin Brouwers en Cathy Coudyser

over de toetredingsgesprekken van de Europese Unie met de landen van de Westelijke Balkan

Documenten in het dossier:
1137 (2021-2022) – Nr. 1: Voorstel van resolutie

verzendcode: BUI

Vlaams Parlement

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme:

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:
Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:
Maaike De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneeckhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:
Jos D'Haese.

INHOUD

1. Toelichting door Thomas Hagleitner 4
1.1. Montenegro 5
1.2. Servië 5
1.3. Noord-Macedonië en Albanië 5
1.4. Bosnië en Herzegovina 6
1.5. Kosovo 6
2. Toelichting door professor Steven Van Hecke 6
3. Toelichting door Joy Donné 8
4. Vragen van de parlementsleden 9
4.1. Tussenkomst van Bart Tommelein 9
4.2. Tussenkomst van Johan Deckmyn 10
4.3. Tussenkomst van Joris Nachtergaele 11
4.4. Tussenkomst van Karin Brouwers 12
5. Replieken van de sprekers 12
5.1. Thomas Hagleitner 12
5.2. Steven Van Hecke 14
5.3. Joy Donné 15
5.4. Voorzitter 15
Gebruikte afkortingen 16
Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 27 september 2022 hield de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme een hoorzitting over het voorstel van resolutie over de toetredingsgesprekken van de Europese Unie met de landen van de Westelijke Balkan (*Parl.St.* Vl.Parl. 2021-22, nr. 1137/1). De beslissing van die hoorzitting is bij consensus genomen op 7 juni 2022 gezien de geopolitieke ontwikkelingen.

De volgende sprekers werden uitgenodigd:
- Thomas Hagleitner, hoofd Western Balkans Desk van de Europese Commissie;
- prof. dr. Steven Van Hecke, hoofddocent Vergelijkende en Europese Politiek aan de KU Leuven;
- Joy Donné, CEO Flanders Investment & Trade;
- Lejla Gačanica, legal consultant.

Door omstandigheden kon Lejla Gačanica niet deelnemen. Ze heeft een schriftelijk statement opgesteld dat als bijlage 1 bij dit verslag is opgenomen. Joy Donné heeft een presentatie gebruikt bij zijn uiteenzetting. De presentatie is beschikbaar als bijlage 2. De bijlagen zijn terug te vinden op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting door Thomas Hagleitner

Thomas Hagleitner van de Western Balkans Desk van de Europese Commissie dankt de leden voor hun interesse voor de EU-uitbreidingspolitiek ten aanzien van de Westelijke Balkan. Hij verwijst naar de rapporten over de kandidaat-lidstaten die de Europese Commissie jaarlijks in oktober publiceert.

In het algemeen kan men stellen dat uitbreiding opnieuw op de politieke agenda van de EU staat. In het bijzonder de Russische inval in Oekraïne en de daaropvolgende aanvraag van Oekraïne om EU-lid te worden, hebben het belang van dat lidmaatschap voor het voetlicht gebracht, en de verwachtingen van stabiliteit en vrede die daarmee vooral samenhangen.

De Europese Commissie heeft voorgesteld om Oekraïne, Moldavië en Georgië een perspectief op lidmaatschap te bieden, met kandidaatsstatus voor Oekraïne en Moldavië, een aanbeveling waarop de Europese Raad in juni 2022 is ingegaan. Dat heeft bij de landen van de Westelijke Balkan echter geleid tot de bezorgdheid dat ze zouden worden voorbijgestoken door die drie landen. Dat is niet zo, aldus de spreker, maar het is dus belangrijk om hen gerust te stellen.

Hulp aan de landen in kwestie neemt onder meer de vorm aan van financiële steun. Binnen het huidige meerjarige financieel kader is er een instrument voor pretoetredingssteun aan de Westelijke Balkan en Turkije. Daarvoor is 14 miljard euro beschikbaar, waarvan 9 miljard euro naar een economisch en investeringsplan gaat dat de Westelijke Balkan in staat moet stellen om de EU bij te benen. Er wordt samengewerkt met internationale financiële instellingen zoals de EIB en de EBRD om leningen te geven aan deze landen en zo de beperkte beschikbare middelen ten volle te doen renderen. 14 miljard euro is een hoop belastinggeld, maar naburige EU-lidstaten krijgen ongeveer acht keer zoveel per capita aan cohesiesteun. Het is een grote uitdaging voor die landen om economisch bij te benen zolang ze geen deel uitmaken van de EU.

Ook wordt met de Westelijke Balkanlanden samengewerkt om de regionale samenwerking en economische integratie te versterken. Ze bevinden zich allemaal in een traject op weg naar convergentie qua regelgeving. Het zijn allemaal vrij kleine economieën, eigenlijk te klein om buitenlandse investeringen te kunnen aantrekken. Ze zijn alleen interessant voor investeerders als die door een investering in een van die landen de hele regio kunnen bedienen. Daarom hebben ze zelf het

voornemen gemaakt om een gemeenschappelijke regionale markt te creëren. De EU wil hen daarin steunen, onder meer door het vrij verkeer van personen, goederen en kapitaal in de regio te helpen faciliteren, op basis van EU-normen, en zo bruggen naar de Europese interne markt te bouwen.

De Europese Commissie is een groot voorstander van de uitbreidingpolitiek, die ze beschouwt als strikt maar fair, want gebaseerd op eigen verdienste. Een aantal fundamentele parameters vormen de kern van het toetredingsproces en bepalen het ritme van dat proces voor elk land: democratie en de rechtsstaat, de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad, de bescherming van grondrechten, maar ook de hervorming van het openbaar bestuur en de economische governance. Die elementen worden jaarlijks in detail geëvalueerd.

De spreker behandelt vervolgens kort elke kandidaat-lidstaat apart, naargelang waar die kandidaat-lidstaat zich bevindt in het proces.

1.1. Montenegro

Montenegro is een zeer jong land, dat ongeveer 600.000 inwoners telt. De toetredingsgesprekken met dat land begonnen in 2013. Dat geeft aan hoe lang zo'n proces tegenwoordig duurt. Voor Kroatië lag er tien jaar tussen kandidaatstelling en toetreding, en de toetreding van Montenegro is nog niet voor meteen.

Een voordeel is dat het geen problemen heeft met de buurlanden. Het proces zou dus vrij snel kunnen gaan voor Montenegro, maar de sleutel is vooruitgang op het vlak van hervormingen die de rechtsstaat versterken, zoals het benoemen van speciale aanklagers voor georganiseerde misdaad, corruptie en dergelijke.

Het politieke landschap is er helaas erg gepolariseerd. De huidige regering is de derde sinds de jongste verkiezingen. Die interne politieke toestand slorpt veel energie op, net als de staatsopbouw, zodat er minder aandacht is voor de EU-hervormingsagenda. De EU moedigt Montenegro dus aan zich opnieuw te focussen op de benchmarks wat de rechtsstaat betreft.

Het land heeft zich als NAVO-land wel volledig geconformeerd aan de EU-politiek, ook qua sancties tegenover Rusland. Voor een aantal lidstaten, zoals de Baltische staten en Polen, neemt het belang van dat element almaar toe. De spreker wijst erop dat EU-toetreding een intergouvernementeel proces is: voor het openen en afsluiten van elk van de 33 hoofdstukken is telkens unanimiteit bij de 27 lidstaten vereist.

1.2. Servië

Met Servië lopen de gesprekken sinds 2015. De administratieve capaciteit van het land is vrij solide, althans in vergelijking met een land zoals Montenegro. Ook hier is de sleutel het werken aan de rechtsstaat. Zo werd eerder in 2022 de Servische grondwet aangepast om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te versterken. Een complicerende factor is de relatie met Kosovo. Een bijkomende voorwaarde voor vooruitgang in het toetredingsproces is dat die relatie zou worden genormaliseerd. Ook heeft Servië zich als enig land in de regio niet aangesloten bij de EU-houding en -sancties ten overstaan van Rusland.

1.3. Noord-Macedonië en Albanië

In juli 2022 werden de toetredingsgesprekken met Noord-Macedonië en Albanië opgestart, iets waar de Commissie al een tijd op aandrong. De vereiste unanimiteit daarvoor ontbrak echter. Voor Noord-Macedonië was dat vooral door een bilateraal conflict met Bulgarije, dat uiteindelijk werd opgelost. Vier van de zes landen van

de Westelijke Balkan bevinden zich dus in het stadium van de toetredingsonderhandelingen. Op veel vlakken hebben beide landen redelijk wat vooruitgang geboekt, ook wat de rechtsstaat betreft. Zo heeft Albanië een zeer substantiële justitiehervorming ondergaan. Beide landen scharen zich ook volledig achter de EU-houding tegenover Rusland. Beide landen bevinden zich in een screeningsproces, waarbij wordt bekeken waar ze staan qua wetgevingsafstemming op het EU-acquis. Aangezien de beslissing over die landen er al lang had moeten zijn, maar ook gezien het enthousiasme in de landen, verwacht de spreker dat ze met een vrij flinke vaart het proces zullen kunnen doorlopen, wat echter niet betekent dat ze al over een paar jaar EU-lid zullen zijn.

1.4. Bosnië en Herzegovina

Bosnië en Herzegovina heeft, door zijn zeer complexe interne structuur en het feit dat de vredesakkoorden van Dayton nog steeds fungeren als een soort grondwet, niet kunnen voldoen aan de in 2019 door de Commissie gedefinieerde vereisten om met toetredingsgesprekken te kunnen beginnen. Het heeft weinig vooruitgang geboekt. Het is nog altijd zo dat de internationale gemeenschap via de zogenaamde Bonnbevoegdheden een aantal beslissingen oplegt, wat niet strookt met de logica van het uitbreidingsproces dat landen bij machte moeten zijn om zelfstandig beslissingen te nemen. Voorwaarden opleggen heeft geen zin als het vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap zijn die ervoor moeten zorgen dat daaraan wordt voldaan.

1.5. Kosovo

Kosovo wordt niet erkend door 5 van de 27 EU-lidstaten. Na de verkiezingen van 2021 is er een nieuwe regering aangetreden, die vrij gefocust is op de rechtsstatelijke hervormingen die nodig zijn in het kader van het toetredingstraject. De sleutel hier is het schrappen van de visumvereisten die Kosovo nog steeds oplegt, als enige deel van de Westelijke Balkan.

De Commissie meent dat aan alle vereiste voorwaarden en benchmarks is tegemoetgekomen. Ze hoopt dat de Raad nog in de loop van 2022 een beslissing zal nemen.

2. Toelichting door professor Steven Van Hecke

Professor *Steven Van Hecke* van de KU Leuven noemt dit thema een belangrijk dossier voor de Europese Unie. Hij is altijd voorstander geweest van een uitbreiding van de Europese Unie met de Westelijke Balkan, en hij was daarom ook kritisch voor de commissie-Juncker. Die heeft de regio wat aan haar lot overgelaten, vindt hij, door nauwelijks een perspectief te bieden.

Hij heeft wel begrip voor de zogenaamde 'enlargement fatigue' of uitbreidingsmoeheid in West-Europa, omdat men zulke uitbreidingen in dit deel van Europa vaak niet als een succes beschouwt. In Oost- en Centraal-Europa daarentegen beschouwt men die uitbreidingen vaak net wel als succesvol. Maar hij vindt het West-Europese perspectief wat eenzijdig, en hij is blij met de uitnodiging om zijn visie op een eventuele uitbreiding richting de Westelijke Balkan toe te lichten.

De oorlog in Oekraïne heeft de situatie grondig veranderd, ook voor het Europese uitbreidingsbeleid. De spreker noemt het een diplomatiek succes dat Oekraïne op vier maanden tijd kandidaat-lidstaat is kunnen worden. Men heeft ook de steun van Polen en van de Baltische staten, en in hun slipstream volgden ook Moldavië en Georgië. Er was dus zeker een effect op de landen van de Westelijke Balkan, met name dat ze zich door deze landen voorbijgestoken voelen.

De Europese politieke gemeenschap, een initiatief dat voortvloeit uit de Conference on the Future of Europe, probeert daar een antwoord op te bieden en komt begin oktober 2022 voor het eerst samen. Het doel is om een aantal landen bij elkaar te brengen: de Europese lidstaten, de kandidaat-lidstaten, en verder ook IJsland, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk. Steven Van Hecke noemt het een interessant initiatief, maar het is niet erg relevant, omdat de kandidaat-lidstaten in de eerste plaats volwaardige lidstaten willen worden, en niet geïnteresseerd zijn in een tweederangsstatuut.

Hij waardeert het dat het Vlaams Parlement aandacht wil schenken aan de Westelijke Balkan, en hij kan zich grotendeels vinden in het voorstel van resolutie dat nu op tafel ligt (*Parl.St.* Vl.Parl. 2021-22, nr. 1137/1).

De spreker ziet vier argumenten om een geloofwaardig perspectief te bieden aan de landen van de Westelijke Balkan. Ten eerste is er de geografische ligging: de landen in kwestie hebben niet meteen een alternatief voor de Europese Unie. Landen als Oekraïne of Georgië zouden zich geografisch gezien nog bij Rusland kunnen voegen, maar de Balkanlanden hebben weinig andere mogelijkheden dan de EU.

Ten tweede vindt hij dat de EU iets verschuldigd is aan de jongere generatie: welke perspectieven krijgen die jongeren als hun land pas binnen tien of twintig jaar lidstaat kan worden? Het lijkt hem symbolisch en politiek belangrijk om de nieuwe generatie een hoopvol perspectief te geven.

Ten derde is er ook een politiek-strategisch argument: als de Europese Unie haar belangen niet verdedigt in die regio, dan wordt haar plaats ingenomen door China, Turkije, de Golfstaten of Rusland, voor zover dat vandaag nog niet het geval is.

Een vierde en laatste argument is dat de Westelijke Balkan ook voordelen biedt voor de EU zelf, bijvoorbeeld door migratie af te remmen. De spreker meent dat, als een lidmaatschap te lang op zich laat wachten, veel jongeren uit de regio zullen wegtrekken. De braindrain is daar eigenlijk vandaag al aan de gang, en men kent er ook een negatieve demografische ontwikkeling. Die braindrain kan ertoe leiden dat die landen in een negatieve spiraal terechtkomen. Daarnaast is uit vorige uitbreidingsdossiers al herhaaldelijk gebleken dat de economische voordelen voor Vlaanderen groter zouden zijn dan voor de economie ter plaatse. Vlaamse bedrijven staan competitief sterker, en zullen in de nieuwe lidstaten eerder nieuwe afzetmarkten vinden dan omgekeerd.

De EU moet zich wel strikt aan de voorwaarden houden. In het verleden wilde de EU soms te snel uitbreiden, waarbij nieuwe lidstaten bijna een blanco cheque ontvingen. Kandidaat-lidstaten moeten aan heel veel voorwaarden kunnen voldoen om geaccepteerd te worden, maar dat verandert snel zodra men effectief lidstaat is. De gevolgen daarvan ziet men vandaag nog in Hongarije en Polen, aldus Steven Van Hecke. Om dat te compenseren worden nu nog meer voorwaarden opgelegd aan kandidaat-lidstaten. Hij vindt een gedifferentieerde aanpak in elk geval nodig.

Hij meent ook dat die strikte voorwaarden voor nieuwe lidstaten niet werken als er geen duidelijke timing bestaat voor de verschillende doelstellingen. Men kan aan de betrokken politici niet vragen om zelf enorme inspanningen te leveren en om dat aan hun kiezers te vragen, als er geen realistisch tijdsperspectief bestaat.

Een vaak gehoord argument tegen een Europese uitbreiding is de zogenaamde absorptiecapaciteit of integratiecapaciteit: is de Europese Unie wel klaar om nieuwe lidstaten te laten toetreden tot de EU? De spreker is overtuigd van wel, en noemt dit een drogreden, zeker omdat de zes Balkanlanden samen qua bevolkingsaantal nauwelijks groter zijn dan Nederland.

Ten slotte is er het geopolitieke aspect. In de Westelijke Balkan heeft Europa het momenteel voor het zeggen; de EU is daar vandaag de enige belangrijke, dominante speler. De spreker vindt de Westelijke Balkan de lakmoesproef voor het geopolitieke beleid van de EU. Want er staat veel op het spel.

3. Toelichting door Joy Donné

Joy Donné van Flanders Investment & Trade (FIT) geeft een stand van zaken met betrekking tot de investeringen en de handel tussen Vlaanderen en de Westelijke Balkanlanden.

In 2021 was de Vlaamse uitvoer naar die zes landen samen goed voor 667 miljoen euro op een totaal van 380 miljard euro, dus amper 0,18 procent. Servië is het enige land in de Vlaamse top honderd van exportbestemmingen. Qua handelsvolume is Servië even belangrijk als de vijf andere landen samen. Het is verantwoordelijk voor ongeveer de helft van de volledige export naar deze regio. Voor 2022 tekent dezelfde trend zich af. Er was weliswaar een algemene stijging met bijna 28 procent tussen 2020 en 2021, maar dat is vooral een wereldwijd effect van de prijsstijgingen van aardolie en gas. Qua volume is er weinig verschil met de voorgaande jaren.

Wat de invoer betreft, is het beeld vergelijkbaar, maar nog iets sterker: amper 0,09 procent van alle invoer in Vlaanderen komt van de zes landen, met een nog groter gewicht van Servië, namelijk twee derde. Er is bijna geen invoer vanuit de andere landen. Vlaanderen voert dubbel zoveel uit naar de Westelijke Balkan als het invoert, wat ook wel wijst op opportuniteiten. Als competitieve regio zal Vlaanderen meer van een verder opentrekken profiteren dan de Westelijke Balkanlanden zelf.

Vlaanderen is qua uitvoer vooral aanwezig in de volgende vier sectoren: kunststoffen; farmaceutische producten; voertuigen en onderdelen; machines en mechanische toestellen. Een belangrijk deel van de aangroei van de Vlaamse export naar andere landen is te danken aan vaccins, waaronder de covidvaccins. Wat de invoer betreft, zijn dat onder meer de fruitsector en de sector van voertuigen en onderdelen.

De spreker wijst er verder op dat in het geval van Albanië 70 procent van de export wordt gerealiseerd door de 20 procent grootste bedrijven. Dat zijn slechts 243 bedrijven. Eigenlijk zijn 50 bedrijven verantwoordelijk voor meer dan 70 procent van alle export naar Albanië. De trend is soortgelijk in alle andere landen. Voor Bosnië en Herzegovina gaat het om 381 exporteurs, voor Kosovo over 230 exporteurs, voor Montenegro over amper 120 exporteurs en voor Noord-Macedonië over 360 exporteurs. Servië is met voorsprong de grootste partner. Het zijn dus vooral de heel grote bedrijven die aanwezig zijn in vrijwel al die markten en verantwoordelijk zijn voor een heel groot stuk van de export. Niet alleen is deze afzetmarkt dus zeer klein, ze wordt ook nog eens ingenomen door een heel klein aantal bedrijven.

Bij FIT heeft men geen weet van enige grote of strategische investering in Vlaanderen vanuit de Westelijke Balkan. In die landen is er ook heel weinig tot geen interesse voor buitenlandse expansie naar Vlaanderen. Ze maken ook geen deel uit van de bijzondere focus van FIT met betrekking tot proactieve investeringsprospectie.

Bij FIT heeft men de interesse van Vlaamse bedrijven voor de Westelijke Balkan in eerste instantie afgemeten aan het aantal vragen dat men binnenkreeg in de buitenlandse posten, over lijsten van distributeurs, contactgegevens van bedrijven of hoe men een bepaalde administratie aanspreekt. Dat zijn er ongeveer honderd per jaar voor deze landen, een relatief beperkt aantal ten opzichte van het geheel. Ongeveer de helft van de vragen had betrekking op Servië. Bij FIT heeft men het aanvoelen dat die heel beperkte interesse voor een stuk ook te maken heeft met het feit dat onbekend onbemind is. Veel ondernemers hebben heel weinig voeling

met de regio. Het is minder een probleem van formele handelsbelemmeringen, want die zijn er steeds minder, maar echt een probleem van cultuur, taal en perceptie. Vaak wordt aangehaald dat er nog redelijk wat corruptie en bureaucratie is in de regio, wat zakendoen bemoeilijkt. Het land met het grootste potentieel, Servië, is dan ook nog een land waar de Russische invloed nog vrij sterk is. Nochtans is er veel potentieel in Centraal- en Oost-Europa. De handel met de landen uit die regio neemt ook toe, maar dan gaat het over landen die al in de EU zitten en waar de interesse er al was voor ze toetraden. In de Westelijke Balkan is die groeiende interesse er niet. Bij FIT meent men dat toetreding een effect zal hebben op het vertrouwen. Uiteraard zullen er bedrijven op de kar springen als landen terechtkomen in een meer formeel kader van toetreding.

De kansrijke sectoren in de Westelijke Balkan zijn de sectoren waarin nu ook al Vlaamse bedrijven actief zijn op het vlak van export.

FIT heeft geen eigen kantoren in de zes landen in kwestie maar heeft voor Montenegro en Servië een goede samenwerking met hub.brussels in het kader van het interregionaal samenwerkingsakkoord. Het merendeel van de vragen die daar binnenkomen, komt ook van Vlaamse bedrijven, niet van Brusselse of andere bedrijven. De andere landen worden bediend vanuit FIT Athene of FIT Ljubljana.

FIT doet ook acties met betrekking tot de Westelijke Balkan, die vrij populair zijn. Tweejaarlijks is er een multisectorale groepszakenreis naar onder meer Servië. Ook worden er seminaries gegeven afhankelijk van bepaalde thematische opportuniteiten.

4. Vragen van de parlementsleden

4.1. Tussenkomst van Bart Tommelein

Als indiener van het voorstel van resolutie over de Europese toetredingsgesprekken was *Bart Tommelein* benieuwd naar de mening en de visie, en ook de expertise van de verschillende sprekers.

In mei 2022 was Europees commissaris Olivér Várhelyi, bevoegd voor het uitbreidingsbeleid, al te gast in het Vlaams Parlement, en ook toen kwam een uitbreiding richting de Westelijke Balkan al aan bod. Het wijst erop dat het Vlaams Parlement het belang van dit proces zeker niet wil onderschatten, aldus Bart Tommelein.

De EU is een project dat vrede, veiligheid en welvaart heeft gebracht, en de EU heeft als welvaartsstaat heel wat landen aangesproken. Hij vindt een geloofwaardig perspectief op lidmaatschap noodzakelijk om de landen van de Westelijke Balkan te stimuleren om de toch wel noodzakelijke hervormingen door te voeren. Maar die noodzakelijke hervormingen moeten wel degelijk op een duurzame en bestendige manier worden uitgevoerd. En dat moet men goed controleren, vindt hij, want zodra een land tot de EU wordt toegelaten, bestaat er geen enkele procedure om het weer uit de EU te zetten.

De liberale fractie vindt het zeer belangrijk om in de toetredingsonderhandelingen een sterk gedifferentieerd beleid te hanteren; dat wordt in het voorstel van resolutie ook sterk benadrukt. Er wordt altijd gesproken over de Westelijke Balkan, maar daarmee ontkent men eigenlijk de diversiteit tussen de verschillende landen, zo vindt hij. Elk land moet eigenlijk individueel beoordeeld worden en individueel vooruitzichten hebben tot toetreding. Open Vld vindt het respect voor de rechtsstaat en de liberale waarden waarop deze unie gebouwd is, onaantastbaar. Geen enkele toetredingsprocedure kan en mag daarvan afwijken.

De landen uit de Westelijke Balkan hebben een heel eigen en heel boeiende geschiedenis, maar zijn vaak lijdend voorwerp geweest van invloedssferen van mondiale en regionale grootmachten. Rusland is zo'n grootmacht die doorheen de geschiedenis in belangrijke mate zijn stempel op dit gebied heeft weten te drukken, en dat gaat nog verder terug dan de communistische periode. Hoe kijken de sprekers naar dit gegeven, in het licht van een eventuele toetreding? Groeien die landen naar de EU toe, of zijn er toch een aantal landen die een andere koers zouden kunnen varen? In welke mate blijft Rusland zijn invloed hebben op de Westelijke Balkan?

In 2020 heeft de Europees commissaris in het Europees Parlement gezegd dat men de Westelijke Balkan in vier à vijf jaar zou transformeren, en veel dichter bij de EU zou brengen. Is dat nog steeds een haalbare doelstelling, gelet op de internationale geopolitieke toestand van vandaag? Of heeft men daar een andere termijn voor ogen?

Hoe kijken de burgers van de kandidaat-lidstaten zelf naar de EU? Naar verluidt zou nog maar 20 procent van de Serviërs positief naar de EU kijken, en zou 43 procent zelfs niet eens meer in een mogelijke toetreding geloven. Hoe wordt met die cijfers omgegaan?

De EU is de belangrijkste handelspartner en investeerder voor de Westelijke Balkan. Met een investeringspakket van circa 30 miljard euro probeert de EU de landen van de Westelijke Balkan dichter bij de unie te brengen, en te zorgen voor een positieve verandering. In dat verband vraagt Bart Tommelein aan Joy Donné van FIT in welke mate de landen van de Westelijke Balkan belangrijke partners zijn in de toekomst. Is er volgens hem veel potentieel aanwezig?

Bestaat er ook een mogelijkheid om die landen ook te laten toetreden tot de Europese Vrijhandelsorganisatie? Dat zou kunnen leiden tot een liberalisering van de handel, zonder dat er effectief sprake is van een politieke integratie. Kan deze piste interessant zijn voor de Vlaamse economie?

Bart Tommelein stelt ook vast dat er soms wat kritiek is op de manier waarop overheidsfondsen in die regio worden besteed. Het is belangrijk dat dat transparant gebeurt. In de EU bestaat een rechtsstaatsmechanisme dat de Commissie toelaat om fondsen te schrappen indien de beginselen van de rechtsstaat worden geschonden. Voor de liberale fractie is het heel belangrijk dat de unie heel nauw toeziet op hoe die fondsen door de landen worden aangewend. Hoe controleert de unie dat, en zijn de landen hierin voldoende transparant?

In een toespraak aan het Europees Parlement heeft Emmanuel Macron een nieuwe politieke Europese gemeenschap voorgesteld, waardoor de landen van de Westelijke Balkan nauwer bij de Europese Unie zouden kunnen worden betrokken. Dat was het oorspronkelijke idee, en Bart Tommelein vond dit ook een interessante piste. Hoe kijken de sprekers daarnaar? Hoe werd dit voorstel van de Franse president onthaald in de landen van de Westelijke Balkan?

4.2. Tussenkomst van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn merkt op dat de toetreding van de Westelijke Balkan niet enkel een economische, maar zeker ook een politieke zaak is. Servië lijkt hem hier toch de kern van het probleem te zijn voor de EU, onder meer gezien de nauwe banden met Rusland. Ook de relatie tussen Servië en Kosovo kan binnen Europa tot grote moeilijkheden leiden, meent hij. Hij verwijst ook naar Servië ten opzichte van de Republica Srpska in Bosnië, een kwestie die volgens hem wat onderbelicht is gebleven in de discussie. Servië is enerzijds de dominante factor in de regio, maar anderzijds is het kruitvat aan de grenzen van Servië gelegen, namelijk in Bosnië. De oorlog in Oekraïne indachtig is het in het belang van Rusland om onrust te

creëren in Europa, en in Bosnië kan een kleine aanleiding volstaan om een sluimerend conflict te laten exploderen.

De spreker had graag wat meer toelichting gekregen bij de situatie in Bosnië, waarbij hij verwijst naar het Verdrag van Dayton van 1995. Hij meent dat dat probleem moeilijk op te lossen valt. Vandaag leven er drie nationaliteiten in Bosnië, namelijk Kroaten, Bosniërs en Serviërs. Daarnaast is er nog een vierde categorie, een categorie met minder politieke rechten. Daar werd een tiental jaar geleden in Den Haag een klacht tegen ingediend, en die klacht werd ook aanvaard. Maar het is moeilijk om aan die klacht tegemoet te komen zonder het Verdrag van Dayton uit 1995 te schenden. Wat is daarover het standpunt van de sprekers en van de EU zelf?

Steven Van Hecke verwees ook kort naar investeringen vanuit China in Montenegro. De vraagsteller ziet dat de focus in Europa vandaag vooral op Rusland ligt, zeker gezien de oorlog in Oekraïne. China is echter ook een mondiale macht die economisch koloniseert, onder meer door het aanleggen van infrastructuur in diverse landen. Ook in Afrika heeft China in bepaalde landen mijnen ontgonnen in ruil voor infrastructuurwerken, aldus Johan Deckmyn. Nadien trekt men weg uit het land en wordt de infrastructuur niet meer onderhouden. Hij vermoedt dat China op een soortgelijke manier te werk gaat in de Westelijke Balkan. Hoe kijkt men naar mogelijke economische of politieke inmenging vanuit China?

Steven Van Hecke merkte ook op dat men niet moet wachten op de rest van de wereld, want vandaag is Europa de dominante factor in de Westelijke Balkan. Johan Deckmyn is het daar voor een stuk mee eens, maar de EU heeft nooit echt uitgeblonken in het nemen van initiatieven, vindt hij. Hij noemt het wel een interessante geopolitieke insteek, maar is de spreker er echt van overtuigd dat Europa zoveel daadkracht zal tonen?

Uit de economische cijfers blijkt dat Servië de belangrijkste economische speler is, en sterker staat dan de andere landen samen. Dat stelt de EU toch voor problemen, denkt hij. Servië lijkt hem de dominante factor in de Westelijke Balkan. Moet de EU dan niet eerst met Servië tot een goed politiek-economisch akkoord komen? Al zal dat wellicht niet evident zijn. Hij denkt ook dat, als Servië zich aansluit, de andere landen van de Westelijke Balkan allicht zullen volgen.

Rusland is ook een belangrijke speler in Servië, merkt hij op. Servië gaat vandaag met twee partijen in zee: er is enerzijds de broederband met Rusland en de sterke politieke link, maar anderzijds geniet Servië ook volop van Europese investeringen. Ze lijken dus op een slappe koord te balanceren. Zal men dat kunnen volhouden, en wat is de visie van de sprekers op dit spanningsveld?

Ten slotte vindt hij Albanië een buitenbeentje in de hele discussie. Hij heeft het gevoel dat dat land wat geïsoleerd is van de rest van de Westelijke Balkan. Klopt die perceptie?

4.3. Tussenkomst van Joris Nachtergaele

Tijdens zijn bezoek aan Belgrado was *Joris Nachtergaele* wat verbaasd over het sterke anti-NAVO-sentiment, wat te begrijpen valt gezien de geschiedenis, maar ook over het sterke anti-EU-sentiment. Ziet men een evolutie in die publieke opinie? Met de oorlog in Oekraïne lijkt dat anti-Europese sentiment sterker te worden. Hoe problematisch is dat?

FIT stelt vast dat er geen grote handelsrelaties bestaan tussen Vlaanderen en de Westelijke Balkan. Men zou daarin grote opportuniteiten kunnen zien voor Vlaanderen, want het vormt misschien onontgonnen terrein. Geldt hier nog het zogenaamde ‘first-mover advantage’? Hij verwijst naar de investeringen die al zijn gebeurd in

Belgrado, en naar hoe China daar een actieve rol probeert te spelen. De Verenigde Arabische Emiraten hebben daar dan weer hun Waterfrontproject. Is Europa daar de boot wat aan het missen, en moet Vlaanderen daar een meer proactieve rol gaan spelen? Hij begrijpt dat de huidige samenwerking met het Brusselse kantoor in Belgrado vlot loopt, maar zien de sprekers ook een nood om rechtstreeks aanwezig te zijn als het over economische samenwerking gaat?

4.4. Tussenkomst van Karin Brouwers

Karin Brouwers herinnert zich nog dat, toen men het huidige regeerakkoord aan het opstellen was, er weinig enthousiasme was over verdere uitbreidingen van de Europese Unie. Maar de oorlog in Oekraïne heeft alles veranderd. Zo worden Oekraïne en Georgië nu door de commissievoorzitter uitgenodigd aan de onderhandelingstafel. Ze ziet daar toch een discrepantie met de landen van de Westelijke Balkan, die intussen al tien jaar of meer op de wachtlijst staan. Hoe kan men die discrepantie wegwerken? Er is het idee van een Europese politieke gemeenschap, maar die landen zijn daar zelf wellicht geen vragende partij voor; ze willen liever volwaardige lidstaten worden.

Als de Europese Unie te lang wacht met ernstige inspanningen of voorstellen om concreet vooruitgang te boeken, worden die landen dan niet sowieso richting de andere invloedssferen gedreven? Ze denkt daarbij aan de Russische invloed in Servië, maar het geldt ook voor de andere landen. Ze vreest voor een machtsvacuüm in de regio. Is die vrees terecht?

Het lijkt haar zeer goed dat dit voorstel van resolutie werd ingediend, omdat de Vlaamse Regering toch vooral naar de Scandinavische landen kijkt. De landen van de Westelijke Balkan zijn kleine landen, en ze denkt dat het voor een klein land als België of een regio als Vlaanderen politiek gezien wel nuttig kan zijn om meer kleine landen in de Europese Unie te hebben. Want de grotere lidstaten hebben tot vandaag altijd sterk gewogen op de beslissingen binnen de EU. Of denken de sprekers dat de zaken alleen maar gecompliceerder worden met nog meer kleine landen, bijvoorbeeld om unanimiteit te bereiken?

Wat haar opviel tijdens de presentatie van FIT is dat men voor zes landen de FIT-kantoren van vier andere landen gebruikt. Is dat efficiënt, en kan men dat niet hergroeperen in een van de bestaande FIT-kantoren? Of is het zelfs denkbaar om een kantoor te openen in een van die landen?

Zijn er nog punten waarvan de sprekers vinden dat ze nog ontbreken in het voorstel van resolutie? Kan men het voorstel van resolutie op bepaalde punten nog verbeteren, of kan ze perfect in de huidige vorm goedgekeurd worden?

5. Replieken van de sprekers

5.1. Thomas Hagleitner

Thomas Hagleitner stelt dat er in alle landen een overweldigende steun is voor EU-lidmaatschap, althans bij de burgers. Een uitzondering is Servië, waar de bevolking sceptischer is, maar misschien is die houding, die deels kan worden toegeschreven aan het permanente gespin door de Servische media, die vrij dicht bij de autoriteiten staan, niet zo diepgeworteld.

Wat de invloed van Rusland en China betreft, wijst de spreker erop dat de EU economisch gezien verreweg de voornaamste handelspartner en investeerder is. De aanwezigheid van Rusland op dat vlak is marginaal, die van China iets groter. Iedereen kent inderdaad het voorbeeld van de Chinese autosnelweg in Montenegro, maar dan vooral omdat dat project een grote mislukking is gebleken: qua duur en

kostprijs is het uit de hand gelopen en het heeft gezorgd voor milieuproblemen. De EU bouwt ook snelwegen en spoorwegen, maar die werken halen niet noodzakelijk de media, omdat ze beter zijn uitgevoerd, omdat ze steunen op het EU-acquis en openbare aanbestedingen en omdat de milieueffecten werden onderzocht. Dat alles vergt wat meer tijd, maar werkt uiteindelijk veel beter. Ook zal, in tegenstelling tot bij het EU-programma, bij het Chinese project de Montenegrijnse belastingbetaler moeten opdraaien voor de terugbetaling. Montenegro heeft wellicht ingezien dat dat niet noodzakelijk de beste deal is die het kan krijgen.

Als lid van de Veiligheidsraad heeft Rusland politiek gezien wel enige invloed: zo steunt het Servië met betrekking tot de kwestie van Kosovo en heeft het nauwe banden met de Republika Srpska. Natuurlijk proberen de Russen roet in het eten te gooien, maar dat mag niet worden overschat. Er zijn cyberaanvallen geweest, vooral op landen die zich scharen achter de EU-sancties. De EU werkt samen met die landen aan het versterken van de cyberweerbaarheid. Als de oorlog slechter verloopt voor Poetin, zal dat ook een invloed hebben op zijn vrienden in de Balkan.

De cijfers tonen inderdaad dat er een potentieel is voor handel door Vlaamse bedrijven, aldus Thomas Hagleitner. De eerder genoemde 30 miljard euro aan investeringen zijn een uiting van de EU-prioriteiten, zoals de Green Deal en de digitale transitie. Er zijn veel Vlaamse bedrijven die veel knowhow hebben op die vlakken. De regio heeft ook veel potentieel als het gaat over bijvoorbeeld hernieuwbare energie. Ook digitaal is er potentieel: zo heeft Servië een vrij sterke IT-sector.

De spreker vindt het niet voor de hand liggen om de Westelijke Balkanlanden eerst aan de EEA te doen deelnemen voor ze volledig lid zouden worden. Zoiets werkt voor een land als Noorwegen, dat alleen geïnteresseerd is in de interne markt, maar in dit stadium zijn voornoemde landen niet sterk genoeg om deel uit te maken van die eengemaakte markt zonder structurele subsidies en dergelijke. De interne markt is eigenlijk het moeilijkste onderdeel van de EU om aan deel te nemen, omdat die het grootste deel van het EU-acquis uitmaakt. De eengemaakte markt kan niet werken als het nodige niet is gedaan met betrekking tot de implementatie van dat acquis en de rechtsstaat. Ook moeten de bedrijven van landen competitief genoeg zijn om te kunnen overleven in die markt. De EU probeert dus de economische integratie en competitiviteit in de regio te helpen versterken, onder meer via het Central European Free Trade Agreement.

Thomas Hagleitner stelt dat een stopzetting van subsidies en terugvordering altijd mogelijk zijn in geval van fraude met EU-geld. Er wordt nauwgezet gecontroleerd wat er gebeurt met EU-uitgaven in die regio. Het is soms mogelijk die financiële steun als politiek instrument te gebruiken. Zo werden grote infrastructuurprojecten in de Republika Srpska in het kader van het Western Balkans Investment Framework bevroren tot die deelstaat opnieuw deelneemt aan de gemeenschappelijke instellingen van Bosnië en Herzegovina.

Het idee van president Emmanuel Macron van een Europese politieke gemeenschap met de EU-leden, de EFTA, de Westelijke Balkan, Oekraïne, Georgië, Moldavië, Turkije en het Verenigd Koninkrijk zal op 6 oktober 2022 tijdens een topontmoeting aan bod komen. Voor de Europese Commissie is het belangrijk dat dat geen alternatief mag zijn voor EU-uitbreiding en niet mag leiden tot een duplicatie van bestaande structuren, maar een meerwaarde biedt. Tijdens die eerste bijeenkomst zal men focussen op energie en migratie. Hoe dat kan werken, zal moeten blijken. De spreker vindt persoonlijk dat een dergelijk politiek raamwerk waar er althans formeel sprake zou zijn van besprekingen tussen evenwaardige partners, enige waarde kan hebben. Het uitbreidingsproces komt er immers op neer dat men landen dingen aanleert en voorwaarden oplegt, en het is ook een langdurig proces.

5.2. Steven Van Hecke

Professor *Steven Van Hecke* dankt de parlementsleden voor de interessante uiteenzettingen en vragen. Hij is van mening dat de EU al heel veel tijd heeft laten voorbijgaan. Heel veel pro-Europese politici die in de Westelijke Balkan aan de macht zijn gekomen, hebben nooit aan de verwachtingen kunnen voldoen. Ze vroegen altijd offers van hun bevolking, maar de EU gaf nooit een concreet perspectief, een datum. Er zijn dan ook andere politieke spelers in de plaats gekomen, die de media in hun zak hebben en zo eurokritische propaganda verspreiden. Het resultaat is dat de steun voor EU-lidmaatschap in Servië al enorm is afgenomen. Kosovo is een beetje het spiegelbeeld daarvan: daar is er wel nog heel veel hoop op de internationale instellingen. Dat betekent niet dat het kalf verdronken is, maar men moet een concreet perspectief geven en de pro-Europese krachten die er nog zijn in die samenlevingen, maximaal ondersteunen.

Waarom doet de EU het zo slecht in de publieke sfeer? Omdat de Russen en de Chinezen het voordeel hebben dat ze geen voorwaarden opleggen en hun pr goed verzorgen. De EU is al veel te lang veel te braaf wat dat laatste betreft. Ze moet veel assertiever optreden. Het zou veel meer geweten moeten zijn dat een luchthaven of autosnelweg er alleen maar ligt dankzij de EU, meent de spreker.

Er zijn de voorbije twintig jaar al allerlei formules geprobeerd. De jongste is die van regionale integratie, als uitkomst van het proces van Berlijn. Eerst moeten de landen onderling integreren en een interne markt maken. Professor Van Hecke blijft daar zeer sceptisch over. Als een Europese politieke gemeenschap bij die landen de indruk wekt dat ze in een nieuwe wachtkamer terechtkomen, dan zal dat niet werken en zullen ze daar in de praktijk niet aan meewerken, hoewel de lokale politici er wel lippendienst aan zullen bewijzen.

Dan was er de vraag wat Vlaanderen kan doen. De spreker meent dat er inderdaad nog heel wat economische opportuniteiten zijn, maar het is ook politiek-strategisch in het voordeel van Vlaanderen om interesse te hebben in die landen, om hen au sérieux te nemen en het signaal te geven dat ze bij erbij horen. Er kan op allerlei domeinen iets worden gedaan. Er kan bijvoorbeeld worden verbroederd met gemeenten in de Westelijke Balkan. Een verbroedering met een gemeente in Frankrijk of Spanje is vandaag immers volledig achterhaald. De spreker wijst erop dat het Wilfried Martens Fonds, waarvan hij titularis is, jaarlijks een studiebeurs geeft om iemand uit de Westelijke Balkan een jaar aan de KU Leuven te kunnen laten studeren. Zo moet iedereen binnen de eigen instelling nadenken over wat specifiek voor die landen van de Westelijke Balkan kan worden gedaan.

Hoewel de EU de landen in kwestie zeker kan absorberen, betekent dat niet dat er geen discussie moet zijn over de interne regels als er nog eens zes landen bijkomen, stelt professor Steven Van Hecke. Zoiets maakt de EU erg kwetsbaar. Dat gaat niet zozeer om de grootte van de landen, maar veeleer om hun aantal. Mocht de EU bestaan uit tien landen van min of meer dezelfde grootte, dan zou dat probleem er minder zijn. Men beseft te weinig hoeveel kleine landen er deel van uitmaken en hoe groot Vlaanderen eigenlijk is binnen de EU als men de grote lidstaten buiten beschouwing laat. Zo heeft een stad als Istanboel meer inwoners dan de helft van de EU-lidstaten. De EU moet dus andere manieren vinden om dit werkbaar te houden. Er wordt bijvoorbeeld nagedacht over stemmen met gekwalificeerde meerderheden, maar misschien moet het eerst nog wat meer vastlopen voor er aan de instellingen wordt gesleuteld.

Vlaanderen kan dus zeker de hand reiken aan kleinere landen in de EU, waaronder die van de Westelijke Balkan. Daar zit zeker nog perspectief in, besluit professor Van Hecke.

5.3. Joy Donné

Joy Donné onderschrijft dat het toekomstpotentieel er is, onder andere in het kader van de Green Deal en de modernisering van de digitaliseringsinfrastructuur. Er zijn heel veel Europese fondsen die daarvoor worden bestemd, maar die kansen zijn er ook binnen de EU, en het is daarnaar dat bedrijven momenteel in de eerste plaats toch kijken. Wat het first-mover advantage betreft, meen hij niet dat Vlaanderen te laat is. Een voordeel is de nabijheid, ook qua cultuur. China, Turkije en Rusland zijn allemaal aanwezig, maar de ervaringen van de mensen ter plekke met betrekking tot de samenwerking met bijvoorbeeld de Chinezen zijn niet onverdeeld positief. De strategie zal altijd dubbel moeten zijn: je kan niet alleen een economische of investeringslogica uitbouwen als je daarnaast ook niet politiek een aantal zaken doet om dat te ondersteunen. Ook met betrekking tot Oekraïne zal die vraag in de komende tijd moeten worden gesteld, want heel veel landen zijn daar nu al bilateraal bezig met opportuniteiten. FIT zal ter zake dus een rol hebben, maar daar zal ook een politiek traject aan moeten vasthangen.

Natuurlijk is het voor FIT beter om overal een kantoor te hebben, maar de realiteit is dat het al op redelijk veel plaatsen aanwezig is, met relatief kleine kantoren. Dat is niet optimaal, maar er zijn helaas budgettaire beperkingen.

In repliek op een vraag van Bart Tommelein stelt de spreker dat een EVA-toetreding niet echt veel verschil zou uitmaken, aangezien er nu al vrij weinig handelsbelemmeringen zijn tussen de Westelijke Balkan en Europa.

Vormen van samenwerking zoals die met hub.brussels verlopen over het algemeen goed. Ze zijn weliswaar niet optimaal, aangezien men in een reactieve context zit. Uiteraard gaat hub.brussels niet proactief werken voor Vlaamse bedrijven. Gezien de beperkte middelen is FIT nu eenmaal genoodzaakt om in een aantal landen indirect aanwezig te zijn.

5.4. Voorzitter

Afsluitend stelt de *voorzitter* dat de commissie belangrijke input heeft gekregen om verder te werken aan het voorstel van resolutie. Het is belangrijk dat de Westelijke Balkan toetreedt. Daarvoor moeten een goede timing en concrete doelstellingen worden vooropgesteld. De landen in kwestie moeten echt worden gestimuleerd om te werken aan de zaken waaraan nog moet worden gewerkt alvorens ze kunnen toetreden. Vlaanderen kan hen al begeleiden via laagdrempelige zaken.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Johan DECKMYN
Joris NACHTERGAELE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EEA	European Economic Area
EFTA	European Free Trade Association
EIB	Europese Investeringsbank
EVA	Europese Vrijhandelsassociatie
FIT	Flanders Investment & Trade
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (= NATO)